

Jumalateenistus Nõos K, 25.12.24 kell 11.00, I jõulupüha

Lektsioonid: Js 52:7–10; Hb 1:1–3

Pihikõne: peapiiskopi jõululäkituse alusel

Jutlus: Jh 1:1–14

Laulud: 27 (1–4); 18B (1–6, 7); 37A (1–4); 13 (1–4)

Alguses oli Sõna ja Sõna oli Jumala juures ja Sõna oli Jumal. Seesama oli alguses Jumala juures. Kõik on tekkinud tema läbi ja ilma temata ei ole tekkinud midagi, mis on tekkinud. Temas oli elu, ja elu oli inimeste valgus. Ja valgus paistab pimeduses, ja pimedus ei ole seda omaks võtnud. Oli Jumala läkitatud mees, nimega Johannes, see pidi tunnistust andma, tunnistama valgusest, et kõik hakkaksid tema kaudu uskuma. Tema ise ei olnud valgus, vaid ta pidi tunnistama valgusest. Tõeline valgus, mis valgustab iga inimest, oli maailma tulemas. Ta oli maailmas, ja maailm on tekkinud tema läbi, ja maailm ei tundnud teda ära. Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud teda vastu. Aga kõigile, kes tema vastu võtsid, andis ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad tema nimesse, kes ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast. Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel, ja me nägime tema kirkust nagu Isast Ainusündinu kirkust, täis armu ja tõe.

Tänase I jõulupüha jutluse aluseks on kord jälle ülituntud kirjakoht Johannese evangeeliumi algusest, mis algab sõnadega: „Alguses oli Sõna ja Sõna oli Jumala juures ja Sõna oli Jumal.“ Küllap teame ka, et siin kasutatud eestikeelne mõiste „Sõna“ suure algustähega on algses kreeka keeles „Logos“, mille tähendusväli on palju laiem eestikeelse mõiste „Sõna“ tähendusväljast: see võib tähendada ka „kõnet, ütlust, teadet, jutustust, lugu, aruannet, asja, kujutist, raamatut“, isegi „kaebuse esitamise põhjust“ – kui piirduda ainult tähendustega, mis sel sõnal on Piiblis. Olen muide kuulnud, et muusikateadlased lisavad sõna „Logos“ tähendusvälja ka heli.

Kõik see peaks meile meelde tuletama, et Sõna suure algustähega hõlmab endas tervet maailma, nii selle asisuses kui vaimuses. See asjaolu on ju ka kohane Jumala Pojale, kelle kohta öeldakse, et ta oli alguses, et ta oli Jumala juures ja et ta oli Jumal. Ning et kõik on tekkinud tema läbi.

Samuti kõneldakse selles pidulikus hümnis valgusest. Tähelepanelikul vaatlusel ilmneb meile aga vastuolu. Esmalt on öeldud, et Temas, kes oli alguses Jumala juures ja oli Jumal, „oli elu, ja elu oli inimeste valgus“. Seega võiks öelda, et Jumala valgus oli algusest peale inimeste juures, justnagu Sõnagi oli algusest peale inimeste juures.

Samas on öeldud: „Tõeline valgus, mis valgustab iga inimest, oli maailma tulemas.“ Seega jääb mulje, et valgus siiski alles tuli koos Jeesus Kristuse sünniga maailma ja selle valguse tulekust pidi tunnistust andma Ristija Johannes. Kuidas seda valguse kohalolemise ja samas tulemise vastuolu lahendada?

Mulle tundub, et seda saab teha meie füüsilise elu aluse, Päikese kaudu. Meie armas koguduseliige Laurits Leedjärv kirjutab oma raamatus „Meie kosmiline kodu“, et Päikeseta poleks elu (Lauritsal ilmus sel aastal ka uus raamat, kust saab tõenäoliselt lugeda samal teemal, kuid kahjuks pole ma veel jõudnud selle raamatuga tutvuda).

Laurits kirjutab oma varasemas raamatus: „Maakera ei saaks olla koduks ei inimestele ega teistele elusolenditele, kui ta ei asuks parajal kaugusel ühest kollakast tähest, mida inimesed nimetavad Päikeseks.“ (Lk 14) Samas raamatus (lk 17) kirjutab Laurits aga, et valgusel kulub Päikeselt Maale jõudmiseks 8 minutit ja 20 sekundit.

Minu humanitaari aju loob siin paralleeli Kristuse valgusega. Võiks öelda, et nii nagu Logoseta pole tekkinud midagi, mis on tekkinud, nii on kõik tekkinud ka Päikese läbi. Muidugi ainult selle vahega, et Päike on füüsilise maailma aluseks, Logos aga kogu loodu, nii füüsilise kui vaimse maailma aluseks.

Ja ometi kulub, nagu öeldud, päiksevalguse jõudmiseks meie planeedile teatud aeg. See pole kohe meie juures, vaid seda tuleb oodata. Nii nagu Jumal pole kohe meie juures ja Teda tuleb oodata. Piltlikult öeldes kulus võib-olla ka Jumala sündimiseni inimesena ehk Jeesus Kristusena 8 minutit ja

20 sekundit, mis inimese ajaarvamises on võib olla miljoneid aastaid.

Ent arutlegem edasi meie kirjakohas antud mõtete üle valgusest. On öeldud: „Ja valgus paistab pimeduses, ja pimedus ei ole seda omaks võtnud.“ Kuidas on võimalik, et valgus pimedust ei mõjuta? Tavaloogeta ütleb meile ju seda, et kui pimeduses süttib valgus, siis n-ö pageb pimedus valguse eest ja valgus võidab pimeduse. Valgust on pimeduses võimatu mitte märgata.

Ent mõtleme nt pilvisele päevadele, mida meie Eestimaal on liigagi palju. Kui päike jääb pilve taha, kas siis võib öelda, et me näeme Päikest? Kõnekeel seda küll ei tee. Keegi ei ütle, et pilvisel päeval päike paistab, ehkki valgus, mis Päikesest tuleb, muudab ju ka pilvede all ilma valgeks.

Nõnda võiks minu meelest ka kujutleda olukorda, mida püüab vaimsetes terminites meie ette manada evangelist Johannes. Päike on tõusnud, ilm läheb valgeks, kuid paljude inimeste jaoks päikest ikka pole, sest pilved varjavad ta ära. Jeesus Kristus on maailma tulnud, maailm on Sõna valgusest valgeks muutunud, kuid paljude inimeste jaoks on Kristus ikkagi mingi katte taga. Nad elavad oma elu ilma temata, ehkki Kristus valgustab ju ka nende elu. Ja võib-olla nad südames isegi igatsevad Kristuse valgust – nagu inimene võib igatseda pilvisel päeval päiksevalgust –, kuid see jääbki igatsuseks, sest nad ise ei tee midagi, et Kristust pilvede taga näha.

Meie koguduse legendaarne vaimulik, mh ka luuletaja Martin Lipp kirjutab oma luuletuses „Miks ma laulan?“ nii: „Jah, selleks lahket laulukest / ma laulsin lapse südamest, / et neil, kel udu hinge ees, / see hajuks päiksekulla sees.“ Ma ei tea, kas õp Lipp luuletaski alati selleks, et hajutada udu oma kaasmaalaste hinge ees, kuid eeltoodud arutluse näitlikustamiseks sobib õp Lipu mõte väga hästi.

Teoloogiliselt väljendudes: meie hinge ees on meie loomupäraselt udu, mis takistab meid Kristuse päikest nägemast. Mõnede inimeste hinge eest on aga Jumal udu hajutanud ja nemad on siis võimelised Kristuse Päikest nägema. Võib-olla sobib selle mõttega evangelist Johannese mõte meie kirjakohas: „Aga kõigile, kes tema [Kristuse valguse] vastu võtsid, andis ta meelevalla saada Jumala lasteks.“ Võib-olla siis need Jumala lapsed ongi need, kes näevad läbi hinge ees oleva udu ikkagi Kristust ja püüavad oma maise tööga õpetada Teda nägema ka teisi?

Võib-olla tekib mõnel ka küsimus, kuidas ikkagi teatud inimesed näevad läbi oma hingeudu Kristust ja teised mitte? Mida need nägijad, siis erilist teevad, et neile Kristuse valgus paistma hakkab?

Vastates tuleks siin vist sisse tuua Püha Vaimu mõiste. Ehk aitab siin edasi see, kui meenutame Jeesuse kõnet Nikodeemosega Johannese evangeeliumi kolmandas peatükis. Jeesus ütleb Nikodeemosele Jh 3:3: „Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kes ei sünni ülalt, ei või näha Jumala riiki.“ Mille peale Nikodeemos teatavasti küsib järgmises salmis: „Kuidas saab inimene sündida, kui ta on vana? Ega ta saa ju minna tagasi oma ema üska ja teist korda sündida?“ Mille peale omakorda Jeesus ütleb Jh 3:5 üliolulised sõnad: „Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki.“

Niisiis viitab Jeesus siin ristimisele. Inimene, kes on ristimata, ülalt sündimata, ei saa näha Jumala riiki. Ja võib-olla saab ka meie jutluse kontekstis öelda, et ta ei näe läbi oma loomupärase hingeudu Kristuse Päikest enne, kui ta on ristitud, ülalt sündinud?

Ent hüppame korraks tagasi meie kalli tähe Päikese juurde. Laurits Leedjärv kirjutab oma eelviidatud raamatus (lk 14), et Päike asub Maast parajal kaugusel. „Paras kaugus tähendab seda, et Maal leidub vedelat vett, milleta oleks raske elu ette kujutada. Kui Maal oleks temperatuur igal pool pidevalt alla null kraadi, oleks kogu vesi jäätunud. Suur kuumus aga aurustaks vee – nagu keev vesi teekannus või potis aurab – ja vesi oleks Maalt juba ammu kadunud.“

Niisiis on Päike meie maapealsest elust parajal kaugusel. Ja lubatagu mul siin eelöeldut parafraseerida ning ütleda, et ka Jumal on meie maapealsest elust täpselt parajal kaugusel. Apostel Paulus ütleb Ap 17:24–28 ateenlastele: „Jumal, kes on teinud maailma ja kõik, mis siin sees, kes taeva ja maa Issandana ei ela templites, mis on kätega tehtud, ega lase ennast ka inimkätega teenida, nagu oleks tal midagi vaja, – tema ise annab kõikidele elu ja õhu ja kõik. Tema on teinud ühestainsast terve inimkonna elama kogu ilmamaa peal ning on neile seadnud ettemääratud ajad ja nende asukohtade piirid, et nad otsiksid Jumalat, kas nad ehk saaksid teda käega katsuda ja leida, kuigi tema küll ei ole kaugel ühestki meist, sest tema sees meie elame ja liigume ja oleme...“

Jumal pole niisiis meist kaugel, sest tema sees kulgeb meie elu. Samas on ta meist piisavalt kaugel, et ta meid meie patu tõttu ära ei „kõrvetaks“, nagu liiga tugevasti kiirgav Päike. Ent mis saab siis, kui Päikese kiirgus kord tugevneb? Selline saatus ootab ju füüsikaseaduste kohaselt ka Päikest, sest mõne miljardi aasta pärast kaob praegune tasakaal ja – kui olen õigesti aru saanud – Päike hakkab esmalt tugevasti kiirgama ja lõpuks kustub.

Küsime lõpetuseks, kuidas jääda püsima Kristuse Päikese valguses, mis kord paistab meile täies hiilguses? 1Jh 2:28 on kirjutatud: „Ja nüüd, lapsed, püsige Kristuses, et kui tema saab avalikuks, oleks meil tema tulemisel julgus ja mitte häbi tema ees.“ Niisiis on Jumal uuestisündimise kaudu andnud inimestele võimaluse püsida alati Kristuses, ka siis kui Ta veel avalikuks saanud pole. Võib ehk öelda, et see sünnib armulauasakramendi kaudu. Armulaud annab, nagu Martin Luther oma „Väikse katekismuse“ viimases peatükis ütleb, pattude andeksandmist, elu ja õndsust.

Jumal on ehk tahtnud, et nii jääme püsima kord ka Kristuse eredas valguses, kui Tema tuleb. Kuidas on see võimalik? Mt 24:35 ütleb Jeesus: „Taevad ja maa hävivad, aga minu sõnad ei hävi.“ Nõnda siis, vaatamata sellele, et Päike kord siiski hävib, jääb Kristuse Päike paistma igavesti. Me leiame selle igaviku Kristuse sõnas ja sakramendis! Amen.